

กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์การเมืองในการ์ตูนตลกรายสัปดาห์¹

Linguistic Strategies Conveying Political Ideologies in Weekly Gag-Cartoon Magazines

สุพรรณษา ภัคตรนิกร²
Pansapa Phaktaranikon³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์การเมืองในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ คือ นิตยสาร *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* ที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วงปีพ.ศ.2558-2559 โดยเลือกศึกษาจากการ์ตูนช่องจำนวน 15 เรื่อง แนวคิดที่ใช้คือแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ร่วมกับแนวคิดศาสตร์แห่งเรื่องเล่า ผลการวิจัยพบว่าอุดมการณ์การเมืองประกอบไปด้วยอุดมการณ์ย่อย 3 ชุด คือ รัฐที่พึงประสงค์สำหรับประชาชน รัฐที่ไม่พึงประสงค์สำหรับประชาชน และการต่อต้านรัฐบาลทหาร โดยมีกลวิธีทางภาษาคือการใช้ สหบท มูลบท คำ ประโยค น้ำเสียง โครงเรื่อง และการสื่อสารด้วยภาพ อุดมการณ์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์การเมืองในสังคมไทย

คำสำคัญ : กลวิธีการใช้ภาษา อุดมการณ์การเมือง การ์ตูนตลกรายสัปดาห์

Abstract

This research aims at studying linguistic strategies which convey political ideologies in weekly gag-cartoon magazine, Kai-Hua-Roh and Maha Sanook, published during 2014-2015, 15 stories; through critical discourse analysis, involved with conception of narratology. The results revealed that the political ideologies consist of 3 sub-ideologies: a desired government, an undesired government and anti-military government. Various linguistic strategies were manipulated for representing these ideological concepts including the use of intertextuality, presupposition, lexical, sentences, tone of a literary, plot, visual communication, These ideologies involved with political ideologies in Thai society

Keywords : Linguistic strategies, Political ideologies, Weekly Gag-Cartoon magazines

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์การเมืองและเศรษฐกิจในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทย ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³ Lecturer Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Science, Udon Thani Rajabhat University

บทนำ

อุดมการณ์เป็น “ระบบความคิดและภาพแทนที่ครอบงำจิตใจมนุษย์หรือสังคม อุดมการณ์นำเสนอความสัมพันธ์เชิงจินตนาการของปัจเจกบุคคลที่มีต่อการดำรงอยู่ในความเป็นจริงของเขา” (Althusser, 1994, pp. 122-123 อ้างถึงใน Wolfreys, 2004, p. 102) ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, หน้า 16) ยังได้กล่าวถึงการให้นิยามความหมายของอุดมการณ์ตามแง่มุมของ พาน ไค้ก์ เพิ่มเติมว่า อุดมการณ์ต้องเป็นระบบความคิดความเชื่อที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มที่สร้างอุดมการณ์นั้น (van Dijk, 1998) สิ่งที่ใช้

ในกระบวนการสร้างอุดมการณ์คือ ภาษา การวิเคราะห์การใช้ภาษาจึงช่วยเผยให้เห็นอุดมการณ์ในตัวบท การวิเคราะห์ภาษาในตัวบทนี้เป็นการศึกษาตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ซึ่งนอร์แมน แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่หลากหลายนับหลาย และกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมในรูปแบบของแผนภาพแสดงกรอบมิติทางทฤษฎี เช่นเดียวกับพาน ไค้ก์ ที่เสนอว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องมีการวิเคราะห์ในระดับตัวบทและระดับสังคม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าตัวบททางภาษาที่เป็นรูปธรรมนั้นสามารถนำไปสู่ประเด็นการใช้อำนาจในสังคมซึ่งเป็นนามธรรมได้ (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 62)

สำหรับอุดมการณ์สังคมที่เลือกศึกษาคือ อุดมการณ์การเมือง เนื่องจากเป็นอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจที่ใหญ่ที่สุดจึงมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก สำหรับตัวบทที่เลือกศึกษาคือตัวบทประเภทการ์ตูน เนื่องจากสังคมไทยจัดให้การตูนเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิง มีสัญลักษณ์ที่ผูกติดอยู่กับความตลกขบขัน ทำให้ไม่เห็นอุดมการณ์การเมืองที่แฝงเร้นอย่างแนบเนียนอยู่ในตัวบทภาษาและโครงเรื่อง การพิจารณาการ์ตูนตลกในฐานะทฤษฎี จึงเป็นวิธีการที่จะทำให้เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างตัวบทการ์ตูนกับอุดมการณ์การเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การที่การ์ตูนตลกสามารถทำหน้าที่ในการผลิตสร้างหรือเผยแพร่อุดมการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการตูนตลกเป็นเรื่องเล่า เรื่องเล่านี้จะมีระบบการสื่อความหมายที่อิงอยู่กับความสัมพันธ์กันเองระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในตัวบท รวมถึงการกำหนดผู้เล่าเรื่อง โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่ผูกติดกับความหมายเชิงสังคม วัฒนธรรม (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2545, หน้า 397-399) การ์ตูนตลกจึงเป็นปฏิบัติการทางทฤษฎีที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ซ่อนแฝงอุดมการณ์ทางการเมืองที่แนบเนียน

การ์ตูนตลกที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาคือ การ์ตูนตลกรายสัปดาห์ เนื่องจากการตูนตลกประเภทนี้มักนำเสนอเนื้อหาแบบชอง (Gag Cartoon) ส่วนใหญ่มักมี 1-3 ชองจบ มีการสร้างตัวละครหลายแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ ใช้คำน้อย และยังเป็นคำระดับภาษาปาก อีกทั้งยังมีโครงสร้างประโยคขนาดสั้น การ์ตูนตลกประเภทนี้ยังออกจำหน่ายทุกสัปดาห์ทำให้ผู้อ่านโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนสามารถซึมซับอุดมการณ์การเมืองได้ง่าย

สำหรับการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ที่เลือกศึกษาคือ *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* ของสำนักพิมพ์บันลือสาส์น เนื่องจากการตูนตลกที่อยู่คู่สังคมไทยมานานกว่า 40 ปี และมีมากกว่า 3,000 ฉบับ ในด้านเนื้อหานั้นมักกล่าวถึงบุคคลสำคัญทางการเมืองและประเด็นทางการเมืองที่หลากหลาย นิตยสารทั้งสองเล่มนี้ได้รับความนิยมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจากผู้อ่านทุกเพศทุกวัยโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน อีกทั้งยังนำเสนอผ่านอินเทอร์เน็ตในรูปแบบแอปพลิเคชัน การ์ตูน *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* จึงเป็นพื้นที่ทางอุดมการณ์ที่มีประสิทธิภาพเพราะเข้าถึงได้ง่าย มีพลังการดำรงอยู่สูง และมีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง

สำหรับช่วงปีที่เลือกศึกษาคือช่วงปีพ.ศ.2558-2559 เนื่องจากเป็นช่วงปีที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ คือพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังทำการรัฐประหารในนามคณะรักษาความสงบแห่งชาติเมื่อปีพ.ศ.2557

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการ์ตูนตลกรายสัปดาห์เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการผลิตสร้างอุดมการณ์การเมืองโดยใช้วิธีการทางภาษาและการกำหนดโครงเรื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอุดมการณ์การเมืองในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ คือ *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ร่วมกับแนวคิดศาสตร์แห่งเรื่องเล่า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์อุดมการณ์การเมืองในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทย
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์การเมืองในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับตัวบททางภาษาที่สัมพันธ์กับสังคม ดังนี้

งานวิจัยเรื่อง Discourse of death: the function of the local newspaper coverage of Huntsville, Texas executions (Halmari, 1999) แสดงให้เห็นว่าตัวบทภาษาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีการใช้คำ ประโยค และการลำดับเรื่องเพื่อแสดงว่าเห็นด้วยกับการประหารชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคนในสังคม อันตส์วิลส์ เป็นการแสดงว่าความคิดของคนในสังคมส่งอิทธิพลต่อการผลิตตัวบทภาษาในหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ในงานวิจัยเรื่อง Satirizing the Nigerian Climate: Multimodal Discourse Analysis of Selected Political Cartoons from TELL Newsmagazine (Kayode, 2017) ได้แสดงว่าการ์ตูนในวารสารเทลมีการใช้ภาษาเขียน และภาษาภาพ เพื่อเสียดสีการเมืองของประเทศไนจีเรียที่มีการทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ โดยสื่อในลักษณะที่เป็นนัยให้ตีความ ตัวบทการ์ตูนนี้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองที่เต็มไปด้วยการทุจริตของประเทศไนจีเรีย เช่นเดียวกับงานวิจัยการ์ตูนของไทยที่แสดงว่าตัวบทการ์ตูนเป็นสิ่งแสดงค่านิยมสังคม เห็นได้จากงานวิจัย เรื่อง *ค่านิยมที่สะท้อนในมุขตลกในการ์ตูนช่องของไทย* ของ ภาวดี สายสุวรรณ (2551) พบว่า การ์ตูนช่องของไทยแสดงค่านิยม ได้แก่ การให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอก การใช้กำลัง การเห็นผลประโยชน์ส่วนตน การยึดติดกับกรอบ การตามกระแสสังคม การพึ่งพาสิ่งเหนือธรรมชาติ การแสดงตัวเหนือผู้อื่น และการให้ความสำคัญกับวัตถุ

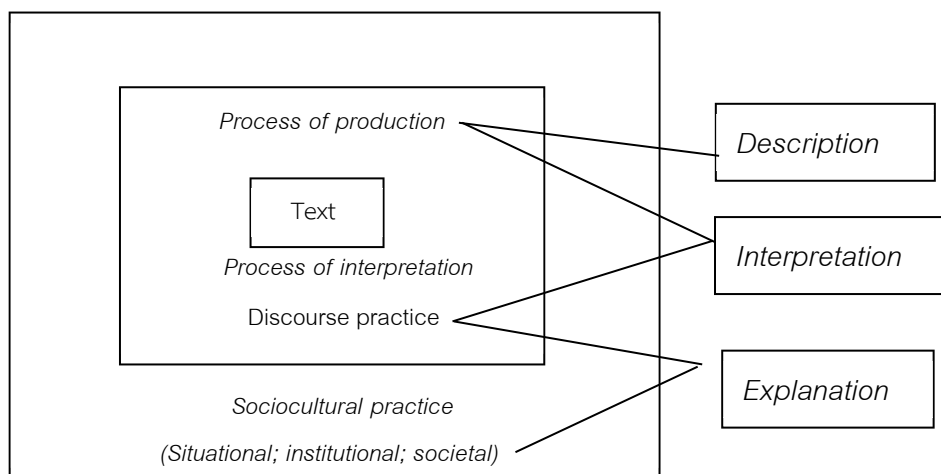
สำหรับงานวิจัยที่นำแนวคิดวาทกรรมมาวิเคราะห์การ์ตูนตลกของไทย คือ เรื่อง *การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย* ของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ผลการศึกษาพบว่า เรื่องตลกภาษาไทยมีการเล่นคำ และกลวิธีทางปริศนา และใช้เป็นเครื่องมือทำให้คนหลายกลุ่มในสังคมไทยกลายเป็นตัวตลกในลักษณะต่างๆ การศึกษาการใช้ภาษาในการ์ตูนที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ยังพบในงานของ ศิริพร ภัคดีผาสุก (2549) เรื่อง *อารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย* ที่แสดงให้เห็นว่าถ้อยคำผกผันเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนการ์ตูนใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของฝ่ายการเมืองและให้อารมณ์ขันไปพร้อมกันด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่างานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าภาษาแสดงค่านิยมในสังคม และภาษาสามารถผลิตสร้างอุดมการณ์สังคม ในขณะที่เดียวกันอุดมการณ์สังคมมีผลต่อการผลิตตัวบทภาษาอีกด้วย

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และศาสตร์แห่งเรื่องเล่า : กรอบของการศึกษา

แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นี้ แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ได้เสนอแนวคิดว่าเป็นการศึกษาวิธีการใช้อำนาจเพื่อครอบงำคนกลุ่มหนึ่ง แต่เอื้อประโยชน์ให้แก่คนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้ปฏิบัติการต่าง ๆ รวมทั้งปฏิบัติการทางภาษาในการสร้างหรือผลิตซ้ำวาทกรรมชุดนั้น แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ได้แสดงว่าวาทกรรม การใช้ภาษา และเงื่อนไขทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกัน

สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรม แฟร์คลาฟได้เสนอแผนภาพเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม การใช้ภาษา และกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสังคม ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงมิติของวาทกรรม และการวิเคราะห์วาทกรรมแต่ละระดับ (Fairclough, 1995, p. 98)

สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์ในมิติแรกนี้เป็นการวิเคราะห์ตัวบทภาษาทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษาตามหลักภาษาศาสตร์และสัญวิทยา เนื่องจากภาษามีหน้าที่สำคัญตามที่ ฮัลลiday (Halliday, 1978, 1994) กล่าวไว้คือ ภาษามีหน้าที่สื่อความคิด สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเรียบเรียงให้เกิดตัวบทที่มีเอกภาพเชื่อมโยงกันตามหลักไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ โดยตัวบทภาษาจะเลือกรูปแบบหรือกลวิธีทางภาษาทั้งในระดับคำศัพท์ ประโยค และข้อความ เพื่อสื่อถึงแนวความคิด ความเชื่อ การวิเคราะห์ในระดับนี้จึงเป็นการบรรยายโดยพิจารณาการสร้างความหมายผ่านตัวบทภาษา

การวิเคราะห์ในมิติต่อมาคือวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างตัวบทภาษา กับสังคมในลักษณะที่สังคมเป็นสิ่งที่กำหนดตัวบทภาษา และในขณะที่เดียวกันตัวบทภาษาก็กลับไปมีอิทธิพลต่อสังคมอีกครั้ง กล่าวได้ว่าวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นการผลิตสร้างตัวบทภาษาโดยอิทธิพลทางสังคม และเป็นการตีความตัวบทภาษาของกลุ่มคนซึ่งมีส่วนในการสร้างอุดมการณ์ในสังคมด้วย วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมนี้ยังมีผลต่อระเบียบวาทกรรมซึ่งประกอบด้วยชนบทของกลุ่มภาษานั้น (genres) ภาษาที่ใช้เพื่อสื่อถึงแนวคิดใด

แนวคิดหนึ่ง (discourse) และภาษาที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มตน (style) การวิเคราะห์ระดับนี้จึงต้องมีการตีความเพื่อหาอุดมการณ์ที่แฝงเร้นในตัวบทซึ่งสัมพันธ์กับสังคม

การวิเคราะห์ในมิติสุดท้ายคือวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมโดยวิเคราะห์บริบทที่แวดล้อมการสื่อสาร สถาบันที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสาร และกรอบสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์ในระดับนี้จะเป็นการอธิบายถึงตัวบทภาษาที่ถูกผลิตสร้างจากสังคมซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม

นอกจากแฟร์คลาฟแล้ว ฟาน ไดจ์ (van Dijk) เป็นนักภาษาศาสตร์อีกผู้หนึ่งที่มองว่าภาษาสัมพันธ์กับอุดมการณ์ คือ มองว่าภาษาเป็นสิ่งที่สร้างภาพในความคิดตามแบบที่ผู้ครอบงำต้องการ และเห็นว่ากลุ่มอำนาจมักเลือกรูปแบบภาษาเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน จึงได้นำเสนอการวิเคราะห์ภาษาเพื่อแสดงให้เห็นอุดมการณ์ของกลุ่มอำนาจ โดยพิจารณาจากโครงสร้างความหมายระดับตัวบท คือ ใจความสำคัญ ความหมายระดับถ้อยคำ ประโยค ความหมายแฝงลักษณะต่างๆ น้ำเสียง และอวัจนภาษาต่างๆ ที่มาพร้อมกันกับตัวบทภาษา (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 63-64)

อย่างไรก็ตามภาษาที่ปรากฏในตัวบทการตูนตลกทรายส์ปาดาร์นี้อยู่ในขอบข่ายเล่าเรื่องแบบเรื่องซ้ำกันจึงต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบของเรื่องเล่าประกอบด้วย นพพร ประชากุล (2552, หน้า 153 -162) ได้แสดงให้เห็นว่าวิถีวิเคราะห์ในแนวศาสตร์แห่งเรื่องเล่านี้มีทั้งการวิเคราะห์โครงเรื่องในแบบที่มองเห็นได้ และในระดับที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อีกทั้งควรพิจารณาการลำดับเวลาในเรื่องเล่า มุมมองการเล่า น้ำเสียง ในขณะที่เล่าที่ผู้เล่าต้องการบอกเป็นนัย (Eagleton, 1996, p. 91) นอกจากนี้ศาสตร์แห่งเรื่องเล่ายังให้ความสำคัญกับแนวเรื่อง เพราะแต่ละแนวต่างมีข้อตกลงที่ผู้เขียนและผู้อ่านยอมรับร่วมกันในรูปแบบที่ต่างกันไป เพื่อให้การสื่อสารทางวรรณกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น (นพพร ประชากุล, 2552, หน้า 191 -192)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวคิดที่มุ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อุดมการณ์ และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงสนใจนำมาศึกษานิตยสารการ์ตูนตลกทรายส์ปาดาร์นีของไทย

ผลการศึกษา

การ์ตูนตลกทรายส์ปาดาร์นีเป็นพื้นที่ทางภาษาที่ซ่อนเร้นอุดมการณ์การเมืองซึ่งประกอบด้วยอุดมการณ์ย่อย 3 ชุด คือ อุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์สำหรับประชาชน อุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์สำหรับประชาชน และอุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร อุดมการณ์เหล่านี้มีวิธีการทางภาษาที่หลากหลาย ดังนี้

1 อุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์สำหรับประชาชน

อุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์สำหรับประชาชนเป็นชุดของแนวความคิดที่สื่อให้เห็นภาพลักษณ์ ที่พึงประสงค์ของรัฐ โดยกล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านลักษณะนิสัยและความสามารถของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงประสิทธิภาพของนโยบายรัฐ โดยมีกลวิธีการใช้ภาษา ดังนี้

1.1 สหบท³

การ์ตูนตลกทรายส์ปาดาร์นีได้เชื่อมโยงความหมายของจำเลยตามบริบทสังคมเข้ากับตัวบทการตูน อีกทั้งมีการเชื่อมโยงตัวละครโคสตีโรเดอรีในภาพยนตร์เข้ากับตัวบทการตูน ดังภาพ

³ สหบท คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหรือที่ว่างระหว่างตัวบทในกระบวนการสร้างความหมายของตัวบทหนึ่งที่เป็นตัวบทใหม่ โดยอาศัยการอ้างอิง หยิบยืมความหมาย จากตัวบทเดิมที่มีอยู่แล้วมาใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างตัวบทใหม่ด้วย (ลินิน แสงพัฒนนะ, 2557, หน้า 6)

ภาพที่ 1.1 ชายหัวเราะ, 30 (1341), 103

ภาพที่ 1.2 มหาสนุก, 27 (1260), 7

ภาพที่ 1.1 จำเลยในการ์ตูนถูกสื่อว่าเป็นหุ่นจำลองที่มีความสามารถจับผู้ร้ายได้ซึ่งตรงข้ามกับกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมที่เห็นว่าจำเลยไม่มีประโยชน์ในการปราบปรามอาชญากรรม แต่ด้วยทการ์ตูนกลับสอดคล้องกับนโยบาย “จำเลย ไม่เคยอีกแล้ว” ของกองบัญชาการตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายเพื่อให้สังคมตำรวจรับรู้ว่าประชาชนต้องการจำไม่เลย คือ ต้องการให้จำเลยดูแลสังคม โดยเฉพาะการให้บริการและให้วิธีป้องกันอาชญากรรม (ทีมข่าวอาชญากรรม, 2556) กล่าวได้ว่าจำเลยในตวับทการ์ตูนและจำเลยตามความหมายของกองบัญชาการตำรวจแห่งชาติผลิตสร้างความหมายแบบเดียวกันเพื่อต่อต้านกระแสวิพากษ์วิจารณ์จำเลยในสังคม

ภาพที่ 1.2 ตัวละครโศกโศกไรเดอร์เป็นตัวละครที่มีความสามารถ มีคุณธรรม และความกล้าหาญในการต่อสู้กับปีศาจชั่วร้าย แต่ด้วยทการ์ตูนกลับนำมาสื่อความหมายว่าเป็นผู้ทำผิดกฎจราจรคือไม่สวมหมวกกันน็อก จึงทำให้โศกโศก นับเป็นการลดทอนความดีงามของวีรบุรุษเพื่อสื่อความตลกขบขัน แต่ในขณะเดียวกันการลดทอนนี้ทำให้ตัวละครตำรวจที่จับกุมโศกโศกไรเดอร์มีภาพลักษณ์ในเชิงบวกคือปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรม แม้ว่าจะจะเป็นวีรบุรุษ แต่ถ้าทำผิดกฎจราจร ตำรวจต้องปรับตามกฎหมาย

1.2 มูลบท⁴

การใช้มูลบทเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์ เห็นได้จากข้อมูลภาษาดังนี้

(1) ตำรวจ : ไม่ต้องห่วงเรื่องผู้ต้องหาจะฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดครับ

ชายหัวเราะ, 30 (1331), ปก

(2) ตำรวจ : เป็นฮีโร่ซะเปล่า แต่ดันไม่เคารพกฎจราจร

มหาสนุก, 27 (1260), 7

ข้อมูลภาษาใน (1) คำพูดของตำรวจเป็นการสื่อมูลบทว่าต้องมีเหตุการณ์ผู้ต้องหาฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดมาก่อนและเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ครั้งนี้จะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากตำรวจได้คิดวิธีป้องกันไว้แล้ว เป็นการสื่อถึงความสามารถของตำรวจ และข้อมูลภาษาใน (2) คำพูดของตำรวจเป็นการสื่อมูลบท

⁴ มูลบท คือ ถ้อยคำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับความเชื่อที่มีอยู่ก่อนตัวบทนั้น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 61)

ถึงแนวคิดที่ว่า การเคารพกฎจรรยาบรรณเป็นสิ่งทีคนธรรมดาต้องปฏิบัติเป็นพื้นฐาน ดังนั้นผู้ที่เป็นวีรบุรุษยั้ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การใช้มุลบทเพื่อสื่อแนวคิดดังกล่าวเป็นการเสริมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีภาพลักษณ์ที่ดีเนื่องจากแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้รักษากฎหมาย

1.3 การใช้คำ

การตูนตลกรายสัปดาห์ได้มีการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ เห็นได้จากข้อมูลภาษาต่อไปนี้

- (1) ตำรวจ : ไม่ต้องห่วงว่าผู้ต้องหาจะฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดครับ
- (2) ตำรวจ : เป็นฮีโร่ซะเปล่า แต่ดันไม่เคารพกฎจรรยาบรรณก็โดนใบสั่งไปซะ ข้าหาไม่สวมหมวกกันน็อก
- (3) เจ้าหน้าที่รัฐ : แล้วทางเบียงละ รู้จักมั๊ย ? ...ถ้าบ ๗ ไม่พอกับบอก เดียวจะไปจัดสรรเพิ่มให้
- (4) ตำรวจ : แก๊งนี้ตามจับมานานแล้วได้มาเจอพอดี
- (5) ผู้ร้าย : เฮ้ย ! เป็นตำรวจใช้ปืนปลอมได้ไง รู้ทัน
ตำรวจ : เอาน่า นี่ก็ตำรวจปลอมเหมือนกัน

จากข้อมูลภาษา (1)–(4) มีการใช้คำว่า ผู้ต้องหา กฎจรรยาบรรณ ใบสั่ง หมวกกันน็อก ทางเบียงงบประมาณ ตามจับ เพื่อให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐผูกติดอยู่กับหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ใน (4) ใช้คำว่า แก๊งเรียกกลุ่มคนที่ทำคามผิดหรือสร้างความวุ่นวาย เพื่อให้เห็นว่าตำรวจปราบปรามคนไม่ดีในสังคม และใช้วลี มานานแล้ว ขยายคำว่า ตามจับ เพื่อแสดงว่าตำรวจรับผิดชอบต่อหน้าที่ และนำคำว่า พอดี มาขยายคำว่า เจอ (ผู้ร้าย) เพื่อแสดงว่าตำรวจทำงานประสบความสำเร็จ

วิธีการใช้ภาษาลำดับต่อมาคือ ด้านการเล่นคำ เห็นได้จากข้อมูลภาษา (5) การใช้คำว่าปลอม ขยายคำว่าปืนและคำว่าตำรวจ แต่มีความหมายต่างกัน คือ คำว่าปลอมที่ใช้ขยายปืนมีความหมายเชิงลบคือปืนที่ใช้งานไม่ได้จริง แต่ปลอมที่ขยายตำรวจมีความหมายเชิงบวก หมายถึงหุ่นจำลองที่มีความสามารถจับผู้ร้ายได้

1.4 การใช้ประโยค

การตูนตลกรายสัปดาห์มีวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยคเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์ เห็นได้จากข้อมูลภาษา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการใช้ประโยคเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์

ตัวบท	ชนิดของประโยค	การสื่อความหมาย
“ผมมีกุญแจ (รถ) แล้วผมก็เป็นตำรวจด้วย” (ตำรวจพูดกับผู้ร้าย) มหาสนุก, 27 (1251), 47	คล้ายตาม	แสดงให้เห็นถึงอำนาจของตำรวจ 2 ข้อ คือ เป็นเจ้าของรถ และเป็นตำรวจ จึงมีสิทธิ์จับคนร้าย
“เป็นฮีโร่ซะเปล่า แต่ดันไม่เคารพกฎจรรยาบรรณ...” (ตำรวจพูดกับโกสต์ไรเดอร์) ชายหัวเราะ, 27 (1260), 7	ขัดแย้ง	ตำรวจเห็นว่าการเคารพกฎจรรยาบรรณเป็นสิ่งสำคัญมาก

ตัวบท	ชนิดของประโยค	การสื่อความหมาย
“...ถ้าบ ๗ ไม่พอก็บอก เดี่ยวจะไป จัดสรรเพิ่มให้” (เจ้าหน้าที่รัฐพูดกับนาย ช่างสร้างถนน) ชายหัวเราะ, 30 (1331), 95	เงื่อนไข	เงื่อนไขเรื่องงบประมาณไม่พอไม่ใช่ เรื่องสำคัญ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐ สามารถแก้ปัญหาได้
“ ....ไม่ใช่แบบนี้ ใอันนี้มันถนนพารถไป ชนต้นไม้ตายชัด ๆ ” (เจ้าหน้าที่รัฐพูดกับ นายช่างสร้างถนน) ชายหัวเราะ, 30 (1331), 95	ปฏิเสธ	สิ่งที่เป็นอันตรายสำหรับประชาชน เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐยอมรับไม่ได้

จากตารางจะเห็นว่ามีการใช้ประโยคแบบคล้ายตาม ชัดแจ้ง เงื่อนไข และปฏิเสธเพื่อให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีภาพลักษณ์ในเชิงบวกทั้งด้านการมีอำนาจ ความตระหนักในหน้าที่ ความสามารถ และความห่วงใยประชาชน

1.5 การใช้น้ำเสียง

การตูน ชายหัวเราะ และ มหาสนุก ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐมีน้ำเสียงที่หลากหลายเพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับรัฐที่พึงประสงค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการใช้น้ำเสียงเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์

ผู้พูด	ตัวบท	น้ำเสียง
ตำรวจพูดกับผู้ร้าย	“ก็ผมนี่แหละเจ้าของรถ...ผมมีกุญแจ แล้วผมก็เป็น ตำรวจด้วย” มหาสนุก, 27 (1251), 47	มั่นใจ
ตำรวจพูดกับผู้ร้าย	“เอาน่า...นี่ก็ตำรวจปลอมเหมือนกัน” ชายหัวเราะ, 30 (1341), 103	เยาะเย้ย
เจ้าหน้าที่รัฐ พูดกับนายช่าง	“ ทางเบี่ยงล่ะ รู้จักมั๊ย ? ถ้าบ ๗ ไม่พอก็บอก เดี่ยว จะไปจัดสรรเพิ่มให้” ชายหัวเราะ, 30 (1331), 95	ชี้แนะ
ตำรวจพูดกับ โกสตีไรเดอร์	“เป็นฮีโร่ซะเปล่า แต่ดันไม่เคารพกฎจราจร ก็โดนใบสั่ง ซะ ข้อนหาไม่สวมหมวกกันน็อก ” ชายหัวเราะ, 27 (1260), 7	ตำหนิ
ตำรวจพูดกับผู้ร้าย	“แก๊งนี้ตามจับมานานแล้วได้มาเจอพอดี” มหาสนุก, 27 (1251), 47	ดีใจ

จากตารางจะเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีน้ำเสียงมั่นใจ เยาะเย้ย ชี้แนะ ตำหนิ และตื๊อ ล้วนเป็นน้ำเสียงเชิงบวกที่แสดงถึงความสามารถและอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งสิ้น

1.6 การกำหนดโครงเรื่อง

การ์ตูนตลกสายลับตาหมีมีการกำหนดโครงเรื่องเพื่อสื่อความหมายรัฐที่พึงประสงค์ ด้วยการจัดวางตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐให้มีลักษณะพึงประสงค์คือ คิดวิธีแก้ปัญหาเรื่องผู้ต้องหาฆ่าตัวตาย จับกุมคนร้ายได้ รู้เท่าทันคนร้าย เป็นผู้มีความรู้ชี้แนะเรื่องกฎหมาย และสั่งการให้สร้างถนนเพื่อความปลอดภัย ส่วนตัวละครคู่ตรงข้ามคือ ผู้ต้องหาและผู้ร้ายที่มักไม่รู้เท่าทันตำรวจ ผู้ซบชู้รถจักรยานยนต์ที่ทำผิดกฎจราจร และนายช่างผู้ไร้สติปัญญาในการแก้ปัญหา

นอกจากนี้ยังมักแสดงจุดพลิกผันของเรื่องโดยเปลี่ยนจากอำนาจของผู้ร้ายมาเป็นอำนาจของตำรวจ เช่น แสดงสถานการณ์ว่าผู้ร้ายแย่งปืนจากตำรวจได้และต่อว่าจ่าเฉยว่าเป็นตำรวจปลอม แต่ในตอนจบกลับให้จ่าเฉยจับกุมคนร้ายได้ และมีการพลิกผันเรื่องเพื่อให้เห็นความเบาปัญญาของตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามกับเจ้าหน้าที่รัฐ เห็นได้จาก มีการแสดงว่านายช่างสร้างทางผิดพลาดจนถูกเจ้าหน้าที่รัฐต่อว่าและชี้แนะทางแก้ไขให้ แต่จบเรื่องลงด้วยการที่นายช่างตีความคำแนะนำผิดพลาดและสร้างถนนที่อันตรายกว่าเดิม นอกจากนี้ยังมีการสร้างโครงเรื่องให้สำนักพิมพ์มีนโยบายเมมาและวงไม่เขียนตามนโยบายพรรคเมมาไม่ซบของรัฐบาล เพื่อแสดงว่านโยบายรัฐเป็นที่ยอมรับในสังคม

1.7 การสื่อสารด้วยภาพ

การ์ตูนตลกสายลับตาหมีได้กำหนดให้ตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐมีท่าทางในเชิงบวก เห็นได้จากภาพที่ 1.1 และภาพที่ 1.2 เป็นภาพที่ตำรวจยกมือขึ้นแตะหมวก สื่อให้เห็นการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีภาพที่แสดงให้เห็นว่าตำรวจมีความสามารถ ดังนี้

ภาพที่ 1.3 มหาสนุก, 27 (1251), 47

ภาพที่ 1.4 ชายหัวเราะ, 30 (1331), ปก

จากภาพที่ 1.3 จะเห็นว่าในกรอบสุดท้ายตำรวจอยู่ตรงกลางระหว่างคนร้าย ตัวของตำรวจใหญ่กว่าคนร้าย และท่าทางใส่กุญแจมือคนร้าย ส่วนคนร้ายมีเหงื่อผุดและมีสีหน้าตกใจ ภาพที่ 1.4 ส่วนที่เด่นที่สุดคือ นักโทษกำลังดูภาพสาวสวยจนทำให้เกิดกำลังใจไม่ฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นแผนการของตำรวจ การทำให้ภาพส่วนนี้เด่นที่สุดจึงเป็นเน้นย้ำให้เห็นความสามารถของตำรวจ

2 อุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์สำหรับประชาชน

อุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์สำหรับประชาชน คือ ชุดของแนวคิดที่สื่อให้เห็นภาพลักษณ์ที่ไม่พึงประสงค์ของรัฐ ทั้งในด้านคุณธรรมและความสามารถของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงนโยบายรัฐที่ขาดประสิทธิภาพ มีกลวิธีการใช้ภาษา ดังนี้

2.1 สหบท

การ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทยได้ปรากฏการใช้สหบทเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ โดยการเชื่อมโยงความหมายของนางเงือกและอาลาตินแบบเดิมกับนางเงือกและอาลาตินตามความหมายของตัวบทการ์ตูน ดังภาพ

ภาพที่ 2.1 ชายหัวเราะ, 31 (1410), 14

ภาพที่ 2.2 มหาสนุก, 27 (1248), 54

ในภาพที่ 2.1 ได้กล่าวถึงนางเงือกซึ่งตามความเชื่อเดิมคือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ต่อมาเมื่อตัวบทหลายประเภทที่สร้างความหมายให้นางเงือกเป็นหญิงสาวจิตใจอ่อนโยนงดงาม เช่น นางเงือกในภาพยนตร์เรื่องเงือกน้อยผจญภัย (The Little Mermaid) และนางเงือกในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี แต่ในการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ได้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของนางเงือกมาเป็นหญิงสาวที่มีรูปลักษณ์ดึงดูดทางเพศเพื่อแสดงว่ารัฐสมมติมีลักษณะเชิงลบ คือแสดง ความหมกมุ่นในเรื่องเพศ

ในภาพที่ 2.2 มีการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทการ์ตูนกับนิทานเรื่อง อาลาตินกับตะเกียงวิเศษ โดยแสดงให้เห็นว่าอาลาตินถูกเจ้าหน้าที่สรรพากรบังคับให้ถูตะเกียงเพื่อนำเงินจากยักษ์มาชำระค่าภาษีการยักษ์จึงครุ่นคิดว่า “เจ้าหน้าที่สรรพากรเก็บภาษีไม่เข้าเป้า” ต่างจากเนื้อเรื่องเดิมที่อาลาตินถูตะเกียงและขอพรจากยักษ์ให้ตนร่ำรวยโดยไม่มีผู้ใดบังคับ การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้เพื่อสื่อให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่สรรพากรเป็นผู้ร้าย เพราะเป็นผู้ขู่บังคับประชาชนเพื่อให้ได้เงินค่าภาษีจำนวนมาก

2.2 มุลบท

การใช้มูลบทเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ เห็นได้จากข้อมูลภาษา ดังนี้

- (1) ภรรยานักการเมือง : ก็ให้สามีเธอลงเล่นการเมืองแบบสามีฉันสิ ! พอได้ตำแหน่งในรัฐบาลเมื่อไหร่ เดียวก็จะรีบโอนทรัพย์สินเขาให้เป็นชื่อเธอเอง

(2) รัฐมนตรี : สั่งให้ปลูกต้นไม้ใหญ่เพิ่มขึ้น...ปลูกให้ครบทุกหมู่บ้าน...แล้วเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปสิงสถิตให้ครบทุกต้น ใครอยากมีลูกก็จะได้ของง่าย ๆ สะดวกสบายกันทุกคน ที่นี้ก็จะให้มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมืองกันทั่วประเทศ

ชายหัวเราะ, 30 (1345), 33

(3) แม่ค้า : เล่นจักรยาน วันหนึ่งจะมีชีผ่านสักก็คันเขียว เอาที่ไว้ให้แม่ค้าขายของ สร้างรายได้ยังจะดีชะกว่า !!!

ชายหัวเราะ, 30 (1331), 34

ข้อมูลภาษาใน (1) เป็นการสื่อลบทว่าผู้มีตำแหน่งในรัฐบาลมักมีพฤติกรรมเชิงลบคือ โยนทรัพย์สินของตนให้เป็นชื่อบุคคลในครอบครัวเพื่อป้องกันการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการทุจริต ข้อมูลภาษาใน (2) สื่อลบทว่าสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตในต้นไม้ และสามารถดลบันดาลให้มีลูกได้ ในที่นี้เจ้าหน้าที่รัฐนำความเชื่อที่พิสูจน์ไม่ได้มาใช้แก้ปัญหาจึงแสดงให้เห็นถึงการขาดความสามารถในการจัดการกับปัญหาอย่างสมเหตุสมผล และใน (3) สื่อลบทว่ารัฐมีนโยบายสร้างเลนรถจักรยาน และผู้ค้าขายเห็นความสำคัญของรายได้มากกว่าเลนรถจักรยาน

2.3 การใช้คำ

นิตยสารการ์ตูนตลกทรายส์ปาด้าได้มีการใช้คำเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ ดังนี้

คำนาม - รัฐมลทิน บ้าน รถ ตำแหน่ง

คำกริยา - โยน (ทรัพย์สิน) เล่น (การเมือง) เชิญ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์)
เก็บ (ภาษี) เมื่อย (แขนและมือ)

คำวิเศษณ์ - สีแดง อด ๆ แจ๊ด ๆ คับ ๆ ช่างบ้ารระห่ำจริง ๆ
อย่างไม่รู้ว่าจะไรคิด

ในด้านคำนามนั้นมีการเล่นคำ คือ ใช้คำว่ารัฐมลทิน เนื่องจากมีเสียงที่พ้องกับคำว่า รัฐมนตรี เพื่อเรียกแทนรัฐมนตรีที่ไม่มีคุณสมบัติพึงประสงค์ทั้งในด้านความสามารถและคุณธรรม คำว่า ตำแหน่ง สื่อถึงสิ่งที่จะทำให้ได้มาซึ่งความสุขสบายและความร่ำรวย ส่วนคำว่ารถและบ้านสื่อถึงสิ่งที่ได้รับหลังจากมีตำแหน่งทางการเมือง

ในด้านคำกริยา มีการใช้คำว่า โยน (ทรัพย์สิน) เป็นกริยาที่สื่อถึงการทุจริต ใช้คำว่า เล่น (การเมือง) สื่อถึงวิธีการที่จะทำให้มีช่องทางทุจริตเพื่อความร่ำรวย ใช้คำว่า เชิญ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์) เพื่อแก้ปัญหาอัตราการเกิดที่ลดลงของคนไทย สื่อถึงการกระทำที่ไม่สมเหตุสมผลของเจ้าหน้าที่รัฐ ใช้คำกริยา เก็บ (ภาษี) สื่อถึงหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่สรรพากร คือ เก็บเงินจากประชาชน อีกทั้งใช้คำว่า เมื่อย เป็นกริยาของผู้แปลภาษามือเพราะผู้นำรัฐบาลทหารพูดเร็วเกินไป

อีกทั้งใช้คำวิเศษณ์คำว่า สีแดง ขยายคำว่า ทะเล สีแดงนี้แทนเลือดกำเดาของรัฐมนตรีที่ไหลออกมาเมื่อพบนางเงือกสาวสวยเพื่อสื่อว่ารัฐมนตรีทั้งหมดมึนในเรื่องเพศ ทั้งยังใช้คำวิเศษณ์บอกลักษณะการพูดเร็วของผู้นำรัฐบาลทหาร คือ อด ๆ แจ๊ด ๆ ส่วน คับ ๆ บอกลักษณะการเคลื่อนไหวมืออย่างรวดเร็วของผู้แปลภาษามือเพื่อแสดงว่าผู้นำรัฐบาลทหารพูดเร็วมาก และคำว่า ช่างบ้ารระห่ำจริง ๆ อย่างไม่รู้ว่าจะไรคิด บอกลักษณะการตัดสินใจที่ขาดสติของรัฐมนตรี ในที่นี้คือ กระโดดลงไปทะเลที่มีสารพิษ

2.4 การใช้ประโยค

การต้นตลกทรายส์ปดาห้มีวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยคเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ เห็นได้จากข้อมูลภาษา ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการใช้ประโยคเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์

ตัวบท	ชนิดของประโยค	การสื่อความหมาย
“แต่ฉันให้ผ่าน ! ผ่านไม่ได้หรอกแบบนี้” (แม่ค้าพูดกับตำรวจ) ชายหัวเราะ, 30 (1331), 34	ขัดแย้ง และปฏิเสธ	แม่ค้ามีความเห็นไม่สอดคล้องกับรัฐบาลเรื่องสร้างเลนรถจักรยาน
“พอได้ตำแหน่งในรัฐบาล เดียวก็จะรีบ โอนทรัพย์สินเขาให้เป็นชื่อเธอเอง” (ภรรยานักการเมืองพูดกับเพื่อน) ชายหัวเราะ, 31 (1400), 28	ประโยคแบบลำดับความ	สิ่งที่ตามมาจากการได้ตำแหน่ง ทางการเมืองคือการทุจริต
“บ้านหลังนี้สามีนั่นเป็นคนซื้อ รถคันนี้ สามีฉันก็เป็นคนซื้อ” (ภรรยานักการเมือง พูดกับเพื่อน) ชายหัวเราะ, 31 (1400), 28	ประโยคกรรม และการเชื่อม ประโยคแบบคล้ายตาม	เน้นความสำคัญของบ้านและรถที่ สื่อถึงถึงความร่ำรวยแต่ได้มาจาก การทุจริต
“ “เลนจักรยาน” วันหนึ่งจะมีที่ผ่านสักกี่คัน เอาที่ไว้ให้แม่ค้าขายของสร้างงานสร้าง รายได้ยังจะดีซะกว่า” (แม่ค้าพูดกับ ตำรวจ) ชายหัวเราะ, 30 (1331), 34	ประโยคแนะนำความ	นโยบายเลนจักรยานของรัฐไม่ดี สำหรับแม่ค้า จึงควรยกเลิกและ เปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ค้าขาย

จากตารางจะเห็นว่ามีการใช้ประโยคขัดแย้งและปฏิเสธ ประโยคแบบลำดับความ ประโยคกรรม และการเชื่อมประโยคแบบคล้ายตาม รวมถึงประโยคแนะนำความเพื่อสื่อความหมายด้านพฤติกรรมเชิงลบของเจ้าหน้าที่รัฐหรือการบริหารงานของรัฐ การกำหนดให้แม่ค้าเป็นผู้ใช้ประโยคนำแนะนำความกับเจ้าหน้าที่รัฐทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมีสถานะด้อยกว่าแม่ค้า

2.5 การใช้น้ำเสียง

การต้นตลกทรายส์ปดาห้ได้มีการใช้น้ำเสียงเพื่อสื่ออุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงการใช้น้ำเสียงเพื่อสื่ออารมณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์

ผู้พูด	ตัวบท	น้ำเสียง
เจ้าหน้าที่สรรพากรพูดกับประชาชน	“ ฎเรียกออกมาแล้ว จะขออะไรก็รีบ ๆ ขอละ ให้ไว เร็วได้ ” มหาสนุก, 27 (1248), 54	ข่มขู่
ภรรยาข้าราชการเมืองพูดกับเพื่อน	“บ้านหลังนี้สามมีอันเป็นคนซื่อ รถคันนี้สามมีอัน ก็เป็นคนซื่อ” ชายหัวเราะ, 31 (1400), 28	โอ้อวด
ประชาชนพูดถึงนายกรัฐมนตรีในโทรทัศน์	“โห ! ท่านนายกฯ พูดซะไว ฟังไม่รู้เรื่องเลย” ชายหัวเราะ, 31 (1392), 68	ตำหนิ
ยักษ์ในตะเกียงพูดกับเจ้าหน้าที่สรรพากร	“เก็บภาษีไม่เข้าบ้านสินะ” ชายหัวเราะ, 27(1248), 54	ประชด

จากตารางจะเห็นว่าน้ำเสียงของตัวละครฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐเป็นน้ำเสียงที่ทำให้ความรู้สึกเชิงลบแก่ผู้ฟัง คือ ข่มขู่ และโอ้อวด ส่วนน้ำเสียงของบุคคลที่ร่วมสถานการณ์เดียวกับเจ้าหน้าที่รัฐล้วนมีน้ำเสียงเชิงลบต่อเจ้าหน้าที่รัฐ คือ ตำหนิ และประชด

2.6 การกำหนดโครงเรื่อง

การตูนตลกสายสัปดาห์ได้มีการกำหนดโครงเรื่องโดยการสร้างตัวละครเพื่อสื่ออารมณ์เกี่ยวกับรัฐที่ไม่พึงประสงค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงการกำหนดโครงเรื่องที่สื่ออารมณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์

ตัวละครหลัก	ลักษณะไม่พึงประสงค์	ตัวละครร่วม และบทบาทของตัวละครร่วม
รัฐมนตรี	ขาดสติปัญญาและหมกมุ่นเรื่องเพศ	นักข่าว - ผู้จับจ้องและตำหนิพฤติกรรม นางเงือก - ผู้สื่อให้เห็นลักษณะไม่พึงประสงค์
ภรรยาข้าราชการเมือง-นักการเมือง	ทุจริต	เพื่อนภรรยาข้าราชการเมือง - ผู้ที่มีส่วนช่วยให้ภรรยา นักการเมืองเปิดเผยพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของ นักการเมือง
นายกรัฐมนตรี	พูดเร็วมาก	ผู้ฟัง - ผู้ได้รับผลกระทบและตำหนิพฤติกรรม ผู้แปลภาษามือ - ผู้ได้รับผลกระทบและตำหนิ พฤติกรรม

ตัวละครหลัก	ลักษณะไม่พึงประสงค์	ตัวละครร่วม และบทบาทของตัวละครร่วม
เจ้าหน้าที่รัฐ	ใช้วิธีแก้ปัญหาสังคมอย่างไม่สมเหตุสมผล	ผู้ช่วย - ผู้ที่มีส่วนช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐแสดงความคิดเห็นที่ไม่สมเหตุสมผลให้ผู้อ่านได้ทราบ
เจ้าหน้าที่รัฐ	มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ค้าขาย	แม่ค้า - ผู้ได้รับผลกระทบและดำเนินพฤติกรรม
เจ้าหน้าที่สรรพากร	บังคับขู่เข็ญเรื่องการจ่ายภาษีอากร	อาลาติน - ผู้ได้รับผลกระทบ ยักษ์ในตะเกียง - ผู้ดำเนินพฤติกรรม

จากตารางจะเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นตัวละครหลักที่แสดงพฤติกรรมเชิงลบคือ ขาดสติปัญญา แก้ปัญหาอย่างไม่สมเหตุสมผล มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ค้าขาย แสดงพฤติกรรมหมกมุ่นเรื่องเพศ ทูจจริต และบังคับขู่เข็ญในการเก็บเงินภาษีอากร ส่วนตัวละครร่วมมักมีบทบาทเป็นผู้จับจ้องหรือดำเนินพฤติกรรม เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือเป็น ตัวละครที่ช่วยสื่อให้เห็นพฤติกรรมเชิงลบของเจ้าหน้าที่รัฐ

2.7 การสื่อสารด้วยภาพ

การ์ตูนตลกสายลับตาหู้ได้กำหนดให้ตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐมีสีหน้าท่าทางในเชิงลบเพื่อสื่อถึงคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เห็นได้จากภาพที่ 2.1 ตัวละครรัฐมนตรีมีเลือดกำเดาสีแดงไหลออกมาจากจมูกเมื่อเห็นนางเงือกสาวสวย ในภาพที่ 2.2 กำหนดให้ส่วนที่ใหญ่ที่สุดของภาพคือยักษ์อาลาติน เนื่องจากยักษ์เป็นผู้ที่จะนำเงินค่าภาษีมาให้เจ้าหน้าที่สรรพากรได้ อีกทั้งการที่เจ้าหน้าที่สรรพากรยืนอยู่ข้างหลังอาลาตินเป็นการสื่อให้เห็นว่ากำลังบีบบังคับให้อาลาตินรีบตะเกียงเพื่อนำเงินมาจ่ายค่าภาษี

นอกจากนี้ยังมีภาพที่สื่อถึงลักษณะไม่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือนโยบายรัฐ โดยแสดงให้เห็นว่าประชาชนแสดงความไม่พอใจ ดังภาพ

ภาพที่ 2.3 ชายหัวเราะ, 31 (1392), 68

ภาพที่ 2.4 ชายหัวเราะ, 30 (1331), 34

จากภาพที่ 2.3 จะเห็นว่านายกรัฐมนตรีมีหยดน้ำลายออกจากปาก ส่วนผู้แปลภาษามือต้องเคลื่อนไหวแขนและมืออย่างรวดเร็ว แลบลิ้น แสดงความเหนื่อยอ่อน ส่วนประชาชนล้มเท้าชี้ขึ้นแสดงความเหนื่อยใจ เพื่อสื่อว่านายกรัฐมนตรีมีความบกพร่องด้านการสื่อสารคือพูดเร็วมาก ส่วนภาพที่ 2.4 ในกรอบสุดท้ายแม้คำมีสีหน้าท่าทางโมโห สื่อถึงความไม่พอใจนโยบายเรื่องเลนรถจักรยานของรัฐ ส่งผลให้ตำรวจมีสีหน้าท่าทางตกใจจนน้ำตาไหล ภาพนี้จึงเป็นการสื่อให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ค้าขาย

3 อุดมการณ์ต่อต้านอำนาจรัฐบาลทหาร

อุดมการณ์ต่อต้านอำนาจรัฐบาลทหาร คือ ชุดแนวความคิดของกลุ่มทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือประชาชนที่ไม่ยอมรับหรือแสดงการวิพากษ์รัฐบาลทหารในประเด็นการยึดครองอำนาจและการใช้อำนาจครอบครองสื่อ โดยมีกลวิธีการใช้ภาษา ดังนี้

3.1 สหบท

การ์ตูนตลกทรายส์ปาด้าได้เชื่อมโยงสิ่งที่สังคมรับรู้กันอยู่แล้ว คือรายการ เดอะวอยซ์ กับผู้นำรัฐบาลทหาร และมีการเชื่อมโยงตัวละครอะพोकคาลิปส์ในภาพยนตร์เรื่อง เอ็กซ์เมน อะพोकคาลิปส์ เข้ากับบริบททางการเมือง

ภาพที่ 3.1 ชายหัวเราะ, 30 (1335), 74

ภาพที่ 3.2 ชายหัวเราะ, 31 (1400), 6

ในภาพที่ 3.1 ผู้นำรัฐบาลทหารที่สื่อถึงอำนาจมาประกวดร้องเพลงในรายการเดอะวอยซ์ที่สื่อถึงความบันเทิง กล่าวได้ว่าเป็นการใช้กลวิธีเชิงผกผัน (Irony) เชื่อมโยงความหมายที่ตรงข้ามกัน (อำนาจ-บันเทิง) เพื่อทำให้เกิดความหมายใหม่ในเชิงเสียดสีคือ ผู้นำรัฐบาลทหารมีอำนาจในการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เผยแพร่อุดมการณ์ของตน แม้กระทั่งรายการประกวดร้องเพลงเพื่อความบันเทิง

ในภาพที่ 3.2 นี้ ตัวละครอะพोकคาลิปส์สื่อถึงผู้ที่ต้องการครอบครองอำนาจในโลกมนุษย์ การ์ตูนตลกทรายส์ปาด้าได้เชื่อมโยงความหมายของตัวละครนี้กับผู้นำรัฐบาลทหารที่ต้องการอยู่ในอำนาจ จึงได้ชะลอการเลือกตั้ง สื่อให้เห็นจากการให้ตัวละครอะพोकคาลิปส์ใส่หมวก ชุดคลุมทหาร และถือป้ายห้ามที่มีตัวอักษรว่า “รอก่อน” ส่วนที่แตกต่างกันคือผู้ที่ต่อต้านอำนาจของอะพोकคาลิปส์คือเอ็กซ์เมนซึ่งเป็นตัวละครที่ต้องการช่วยเหลือมนุษย์อย่างแท้จริง แต่ผู้ต่อต้านอำนาจของรัฐบาลทหารในสังคมไทยเป็นเพียงกลุ่มผู้หวังอำนาจทางการเมืองหลังการเลือกตั้งเท่านั้น สื่อโดยใช้ตัวละครที่มีหัวเป็นเสื้อ สิ่ง กระทั่ง แรด และสวมใส่ชุดสูท นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่มีหัวเป็นพะโล้ชุดแบบไม่เป็นทางการ ทำท่างุนงง เพื่อสื่อ

ถึงประชาชนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย แต่ได้รับผลเสียจากการแย่งชิงอำนาจเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย

3.2 มุลบท

การใช้มุลบทเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร เห็นได้จากข้อมูลภาษาดังนี้
ผู้นำรัฐบาลทหาร : (1) ค่ายของผมไม่เคยเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์เลย”

(2) ไม่เคยได้ยินเพลงนี้หรอก

(3) แผ่นดินที่ดงามจะคืนกลับมา

มหาสนุก, 27 (1251), 98

ข้อมูลภาษาใน (1) เป็นการสื่อมุลบทว่าค่ายเพลงมีการเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์เป็นปกติ แต่ “ค่าย” ของผู้นำรัฐบาลทหารกลับมีลักษณะพิเศษอันพึงประสงค์คือ “ไม่เก็บค่าลิขสิทธิ์” ส่วนข้อมูลภาษาใน (2) เป็นการสื่อมุลบทว่า เพลงคืนความสุขให้ประเทศไทยเป็นเพลงที่คนทั่วไปรู้จักและคุ้นหู สำหรับข้อมูลภาษาใน (3) เป็นการสื่อมุลบทว่าเมื่อก่อนแผ่นดินไทยดงาม และตอนนี้ไม่ดงาม แต่จะกลับมดงามอีกครั้งหนึ่งได้เพราะรัฐบาลทหาร

3.3 การใช้คำ

การตูนตลกทรายส์ปดหาได้ใช้คำเพื่อสื่ออุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร ดังข้อมูลทางภาษาดังนี้

(1) ตัวละครผู้วิพากษ์⁵ : (คำโปรย : ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นที่จะอยู่รอด) ส่วนขานี้มันไม่ค่อยรอด
ชายหัวเราะ, 31 (1400), 6

(2) นักร้อง (ฟอด สบชัย) : เป็นเจ้าของเพลงแท้ ๆ ยังโดนฟ้องค่าลิขสิทธิ์

ผู้นำรัฐบาลทหาร : ค่ายของผมไม่เคยเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์เลย มีแต่คนเอาไปร้องกัน
ที่บ้านทั่วเมือง

นักร้อง(ฟอด สบชัย) : จริงหรือครับ ค่ายอะไรครับพี่ ผมจะได้ขอเอาไปร้องบ้าง

ผู้นำรัฐบาลทหาร : ค่ายทหารเรคคอร์ดนะน้อง ไม่เคยได้ยินเพลงนี้หรือ...

เราจะทำตามสัญญา ขอเวลาอีกไม่นาน แผ่นดินที่ดงามจะ
คืนกลับมา

มหาสนุก, 27 (1251), 98

จะเห็นว่า ใน (1) มีการซ้ำคำว่ารอด เพื่อสื่อความหมายว่าสองประโยคนี้นี้มีประเด็นเชื่อมโยงในเรื่องเดียวกันแต่เป็นการเชื่อมโยงในลักษณะตรงกันข้าม ในที่นี้คือนักการเมืองที่ชนะจะเป็นผู้อยู่รอด ส่วนประชาชนเป็นผู้ที่ไม่รอด อีกทั้งใช้คำเรียกกลุ่มอำนาจว่า ผู้แข็งแกร่ง เพื่อสื่อถึงความยิ่งใหญ่และเลือกใช้คำว่า “ขานี้” ซึ่งเป็นภาษาปากมาใช้เรียกประชาชนเพื่อสื่อถึงความด้อยอำนาจ

นอกจากนี้ใน (2) มีการเล่นคำคือคำว่า “ค่าย” เนื่องจากเป็นคำที่ทำให้เข้าใจความหมายได้สองแบบ แบบแรกคือ “ค่ายเพลง” แบบที่สองคือ “ค่ายทหาร” โดยในช่วงแรกการตูนทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายในแบบแรก และตอนสุดท้ายทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำว่าค่ายในความหมายแบบที่สอง แต่เป็นแบบที่สองที่มีความสัมพันธ์กับความหมายแรกด้วย เห็นได้จากการใช้คำว่า “ค่ายทหารเรคคอร์ด” เพื่อสื่อให้เห็นว่ารัฐบาลทหารสามารถครอบครองสื่อประเภทเพลงได้

⁵ ตัวละครผู้วิพากษ์ หมายถึง ตัวละครที่ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นในการตูนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มักปรากฏอยู่ริมภาพ

3.4 การใช้ประโยค

การ์ตูนตลกสายลับดาห้มีวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยคเพื่อสื่อให้เห็นอุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร แสดงให้เห็นจากข้อมูลภาษา ดังนี้

ผู้นำรัฐบาลทหาร : *ค่ายของผมไม่เคยเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์เลย มีแต่คนเอาไปร้องกัน
ที่บ้านทั่วประเทศ*

มหาสนุก, 27 (1251), 98

จะเห็นว่าผู้นำรัฐบาลทหารต้องการแสดงข้อดีของตนเองโดยใช้ประโยคแบบปฏิเสธเพื่อแสดงว่า “ค่ายทหาร” ของตนดีกว่าค่ายเพลงอื่นคือไม่หวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ อีกทั้งกำหนดให้ผู้นำรัฐบาลทหารพูดประโยค “มีแต่คนเอาไปร้องที่บ้านทั่วประเทศ” ซึ่งเป็นประโยคแสดงผลที่เกิดขึ้นโดยสาเหตุไว้ในที่นี้คือ รัฐบาลทหารสั่งการให้สถานีวิทยุและโทรทัศน์เปิดเพลงนี้อย่างสม่ำเสมอ การ์ตูนเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นว่าผู้นำรัฐบาลทหารไม่ยอมรับว่าตนเองได้ใช้อำนาจควบคุมสื่อ จึงพูดเน้นเพียงผลที่เกิดขึ้น

3.5 การใช้น้ำเสียง

การ์ตูนตลกสายลับดาห้ได้กำหนดให้ตัวละครใช้น้ำเสียงเพื่อสื่ออุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงการใช้น้ำเสียงสื่ออุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร

ผู้พูด	ตัวบท	น้ำเสียง
ผู้นำรัฐบาลทหารพูดกับนักร้อง	<i>: ค่ายของผมไม่เคยเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์เลย มีแต่คนเอาไปร้องที่บ้านทั่วประเทศ ค่ายทหารเรคคอร์ดนี่น้อง ไม่เคยได้ยินเพลงนี้เหรอ... เราจะทำตามสัญญา...</i>	-ภูมิใจ / ใจอด
นักร้องพูดกับผู้นำรัฐบาลทหาร	<i>: จำได้ขึ้นใจเลยครับพี่ !!!</i>	-หวาดกลัว / ใจยอม
ตัวละครผู้วิพากษ์	(คำโปรย : ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นที่อยู่รอด) <i>ส่วนขานี้มันไม่ค่อยรอด</i>	ประชด

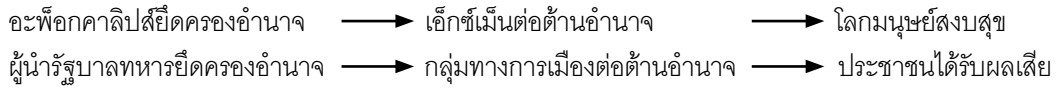
จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าผู้นำรัฐบาลทหารมีน้ำเสียงภูมิใจ / ใจอดเมื่อกล่าวถึงบทเพลงเผยแพร่อุดมการณ์ของตน ส่วนนักร้องในฐานะประชาชนคนหนึ่งพูดด้วยเสียงหวาดกลัว/ยอมจำนนเมื่อถามถึงเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทยของรัฐบาลทหาร และตัวละครผู้วิพากษ์มีน้ำเสียงประชดรัฐบาลทหารและกลุ่มทางการเมืองที่แย่งชิงอำนาจกัน เพราะผู้ที่ได้รับผลกระทบคือประชาชน

3.6 การกำหนดโครงเรื่อง

การ์ตูนตลกสายลับดาห้ของไทยมีโครงเรื่องเพื่อสื่ออุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหารด้วยการสร้างตัวละครผู้นำรัฐบาลทหารให้เป็นผู้แสดงอำนาจในบทบาทต่าง ๆ ทั้งการร้องและการพูดเพื่อ

สื่ออุดมการณ์ของกลุ่มตน และมีการสร้างโครงเรื่องแบบเชื่อมโยงเนื้อเรื่องภาพยนตร์เอ็กซ์เอ็มเอ็น อะพ็อกคาลิปส์ เข้ากับเหตุการณ์ทางการเมืองดังภาพที่ 3.2 ตัวบทภาพยนตร์และตัวบททางการเมืองที่ปรากฏในการ์ตูนตลก รายสัปดาห์มีทั้งส่วนที่เหมือนและส่วนที่ต่างกัน ดังจะเห็นจากแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวบทการ์ตูนและตัวบทการเมือง

จากโครงเรื่องนี้จะเห็นว่าอะพ็อกคาลิปส์กับผู้นำรัฐบาลทหารมีสถานะเดียวกันคือผู้ยึดครองอำนาจ ส่วนเอ็กซ์เอ็มเอ็นและกลุ่มทางการเมืองมีสถานะเดียวกันคือ ผู้ต่อต้านอำนาจ แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมาแตกต่างกันคือ เอ็กซ์เอ็มเอ็นทำให้โลกมนุษย์สงบสุข แต่กลุ่มทางการเมืองทำให้ประชาชนเสียหาย

3.7 การสื่อสารด้วยภาพ

การ์ตูนตลกรายสัปดาห์ได้กำหนดให้ตัวละครผู้นำรัฐบาลทหารมีลักษณะท่าทางที่สื่อถึงอำนาจ ส่วนประชาชนมีลักษณะท่าทางที่แสดงให้เห็นถึงการสยบยอมต่ออำนาจนั้น เห็นได้จากภาพที่ 3.1 ผู้นำรัฐบาลทหารหลับตาร้องเพลง อยู่ในท่าเย็น และผายมือออก ส่วนคนละครกรรมก็มีสีหน้าสงสัย ใช้มือกุมขมับ และมีเหงื่อตก

ในภาพที่ 3.2 มีการใช้ภาพเพื่อให้ผู้อ่านตีความในเชิงอุปลักษณ์ คือ อะพ็อกคาลิปส์เปรียบเป็นผู้นำรัฐบาลทหาร กลุ่มเสื้อสังกะสีเกรดเปรียบเป็นผู้ที่ต้องการเลือกตั้งเพื่อหวังผลประโยชน์ และแพะเปรียบเป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการแย่งชิงอำนาจ นอกจากนี้ภาพอะพ็อกคาลิปส์ใส่หมวกและชุดทหาร ยืนกางมือออก ปรากฏอยู่กึ่งกลางและอยู่ตำแหน่งเหนือกว่ากลุ่มเสื้อสังกะสีเกรดเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้นำรัฐบาลทหารมีอำนาจมากกว่ากลุ่มที่ต้องการเลือกตั้ง ส่วนแพะที่สื่อถึงประชาชนมีขนาดเล็กและอยู่ริมภาพสื่อถึงความด้อยอำนาจ

นอกจากนี้ยังมีภาพ 3.3 ที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐบาลทหาร ดังนี้

จะเห็นว่าในภาพที่ 3.3 ผู้นำรัฐบาลทหารยืนหลับตาร้องเพลงมีสีหน้าภูมิใจ ส่วนประชาชนมีท่าทางตกใจหรือหวาดกลัว

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ในการ์ตูนกับบริบททางสังคม

เมื่อพิจารณานิตยสาร *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* ในประเด็นการผลิตและกระจายตัวบทสู่สังคมนั้น พบว่า ผู้ส่งสารหรือผู้เขียนเป็นชนชั้นกลาง ได้รับการศึกษา และเป็นสมาชิกในสังคมไทยที่ได้พบเห็นและมีความรู้สึกร่วมกับประเด็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทย แล้วนำความคิดและมุมมองของตนที่มีต่อประเด็นทางการเมืองมาถ่ายทอดสู่ผู้รับสารหรือผู้อ่านที่ส่วนใหญ่มักเป็นเด็กหรือเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อสร้างอารมณ์ขันและแสดงประเด็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นให้ผู้อ่านได้ทราบ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในเชิงธุรกิจ จุดประสงค์ของผู้ส่งสารหรือผู้เขียนคือ ได้รับการตีพิมพ์ต้นฉบับและได้จำหน่าย ตัวบทประเภทการ์ตูนตลกนี้อยู่ในรูปแบบนิตยสารที่มีราคาถูก และวางจำหน่ายตามร้านค้าหรือร้านสะดวกซื้อที่มีอยู่ทั่วประเทศ จึงสามารถแพร่กระจายตัวบทสู่ผู้รับสารในสังคมได้อย่างทั่วถึง การ์ตูน *ชายหัวเราะ* และ *มหาสนุก* จึงเป็นวาทกรรมสาธารณะประเภทหนึ่ง

การนำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทย มีการนำเสนอภาพรัฐทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เนื่องจากนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์ไม่ได้เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นโดยรัฐ แต่เป็นสื่อที่ผลิตโดยนักเขียนซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกในสังคม เมื่อนักเขียนได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์รัฐซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักทั้งในด้านลักษณะอันพึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่รัฐ และนโยบายรัฐ ทำให้นักเขียนเหล่านี้สื่ออุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์ในตัวบทการ์ตูน อย่างไรก็ตามยังมีนักเขียนที่ตั้งคำถามและวิพากษ์เจ้าหน้าที่รัฐและนโยบายรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพในสังคม ทำให้นักเขียนเหล่านี้สื่ออุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์ในการ์ตูน

อีกทั้งนักเขียนมีอุดมการณ์วิพากษ์รัฐบาลทหารกับกลุ่มทางการเมืองที่แย้งชิงอำนาจกันเพื่อผลประโยชน์ของตนโดยไม่คิดถึงประชาชน จึงได้ผลิตสร้างตัวบทการ์ตูนเพื่อสื่อแนวความคิดดังกล่าว แนวความคิดนี้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองในสังคมไทยช่วงปีพ.ศ.2558-2559 ซึ่งเป็นช่วงปีที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลทหารที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา รัฐบาลนี้มีลักษณะเด่นในการใช้สื่อเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์รัฐสู่ประชาชน คือ บทเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทยที่เผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต อีกทั้งผู้นำรัฐบาลทหารยังปรากฏตัวในพื้นที่สื่อบ่อยครั้ง เห็นได้จากรายการคืนความสุขให้คนในชาติที่ออกอากาศทุกคืนวันศุกร์เวลา 20.15 น. และรายการเดินหน้าประเทศไทยที่ออกอากาศช่วง 18.00 น. ของทุกวัน เพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐ นอกจากนี้ผู้นำรัฐบาลทหารยังเลื่อนการเลือกตั้งมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2558 ทำให้ในปีพ.ศ.2558-2559 มีกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารและเรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง เช่น กลุ่มใส่ใจประชาชาติ ขบวนการประชาธิปไตยใหม่

อย่างไรก็ตามอุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์และการต่อต้านรัฐบาลทหารในนิตยสารการ์ตูนตลกรายสัปดาห์นี้เป็นการนำเสนอในรูปแบบของเรื่องขำขัน ทำให้ผู้อ่านเห็นเป็นเรื่องบันเทิงโดยไม่ได้มุ่งหาประเด็นการวิพากษ์หรือต่อต้านรัฐ ส่งผลให้ไม่เกิดการกระทำที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เป็นเพียงการคลายความตึงเครียดเท่านั้น อีกทั้งการ์ตูนตลกรายสัปดาห์นำเสนอทั้งภาพด้านบวกและด้านลบของรัฐ ไม่ได้มุ่งนำเสนอด้านลบเพียงด้านเดียว จึงยังทำให้พลังของการ์ตูนวิพากษ์หรือต่อต้านรัฐอ่อนด้อยลง

บทสรุป

การ์ตูนตลกรายสัปดาห์ของไทยเป็นพื้นที่ทางภาษาในการผลิตสร้างอุดมการณ์การเมือง การใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ร่วมกับศาสตร์แห่งเรื่องเล่าทำให้พบอุดมการณ์การเมืองซึ่ง ประกอบไปด้วยอุดมการณ์ย่อย 3 ชุด คืออุดมการณ์รัฐที่พึงประสงค์สำหรับประชาชน อุดมการณ์รัฐที่ไม่พึงประสงค์

สำหรับประชาชน และอุดมการณ์ต่อต้านรัฐบาลทหาร โดยใช้กลวิธีทางภาษาคือการใช้ สหบท มูลบท คำ ประโยค น้ำเสียง โครงเรื่อง และภาษาภาพ อุดมการณ์เหล่านี้สอดคล้องกับอุดมการณ์ การเมืองในสังคม คืออุดมการณ์สนับสนุนเจ้าหน้าที่รัฐและนโยบายรัฐ อุดมการณ์ของกลุ่มผู้วิพากษ์รัฐและต่อต้านรัฐบาลทหาร ซึ่งมีนักเขียนเป็นผู้เผยแพร่อุดมการณ์เหล่านี้ แต่การเผยแพร่อุดมการณ์ในเชิงวิพากษ์หรือต่อต้านรัฐในรูปแบบของการตุณตลกนั้นแม้จะทำให้ผู้อ่านขำขันขุดอุดมการณ์แต่ไม่มีพลังมากพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา เจริญเกียรติบวร. (2548). *การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2545). *อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีมข่าวอาชญากรรม. (2556). *จำเลย...เดอะซีรีส์: รายงาน*. (คมชัดลึกออนไลน์). <http://www.komchadluek.net/news/crime/170949>, 20 กุมภาพันธ์ 2561.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: อ่าน.
- ภาวดี สายสุวรรณ. (2551). ค่านิยมที่สะท้อนในมุขตลกในการ์ตูนช่องของไทย. *วารสารดำรงวิชาการ*, 9(2), 137-162.
- รินคำ. (2559). อุตสาหกรรม 'ขำ' บก.วิจิต-พิมพ์พิชชา อุตสาหกรรมจิต. *นิตยสารฮอล*, 11(6), 23-29.
- ลินิน แสงพัฒนาะ. (2557). *สัมพันธ์บทของตัวละครนางเอกในสื่อละครโทรทัศน์ กรณีศึกษาละครโทรทัศน์เรื่องแรงเงา*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วรวงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์: มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 8 (1), 135-162.
- ศิริพร ภัคดีผาสุก. (2549). อารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย* 23, 86-43.
- Eagleton, Terry. (1996). *Literary Theory An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Fairclough, Norman. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Fairclough, Norman. (1995). *Media Discourse*. London: Arnold.
- Halliday, Michael. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- _____. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*, second edition. London: Edward Arnold.
- Halmari, Helena. (1999). Discourse of death: The Function of the Local Newspaper Coverage of Huntsville, Texas Executions. In J. Verschueren (ed.), *Language and Ideology: Selected Papers from the 6th International Pragmatics Conference*. Antwerp, International Pragmatics Association, 1, 179-205.

- Kayode Samuel, Ariyo. (2017). Satirizing the Nigerian Climate: Multimodal Discourse Analysis of Selected Political Cartoons from TELL Newsmagazine, *Asian Research Journal of Arts & Social Sciences*,3(4), 1-10.
- van Dijk, Teun A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- _____. (2006). Discourse and Manipulation. *Discourse and Society*, 17(2), 359-383.
- _____. (2009). *Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolfe, Julian. (2004). *Critical Keywords in Literary and Cultural Theory*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

